

КРЕАТИВНІСТЬ І ТВОРЧІСТЬ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

ВАНДЕРЕР О., ОРНАВКА Г.

Copyright © 2013

Актуальність теми: Унаслідок інтенсивних економічних змін, пов'язаних із переорієнтацією на ринкові відносини, виходом на світовий ринок і прискореним розвитком певних галузей економіки в Україні, а також культурного відродження країни, гуманізації суспільства нині зростає потреба у кваліфікованих кадрах нового типу, які вміють ефективно й творчо розв'язувати поставлені завдання. В Україні активно розгортаються структурні реформи вищої освіти, які стимулюються Болонським процесом. Проблема якості підготовки спеціалістів завжди була важливою, та в останні роки вона стала надзвичайно актуальною. У сучасному розумінні якість освіти – це не лише відповідність знань студентів державним стандартам, не стільки аналіз якості знань, скільки акцент на таких складових якості освіти, як діалогічність, креативність, інноваційність, прагматизм. Згідно з Законом України “Про вищу освіту”, “якість вищої освіти – сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства” [1, с. 12]. ВНЗ повинні допомогти студентам стати добре обізнаними та глибоко мотивованими громадянами, які вміють критично думати, аналізувати проблеми суспільства та відчувати відповідальність перед суспільством [2]. Тому метою дослідження є визначення значення і ролі креативності як одного у підвищенні якості освіти.

Активізація творчих можливостей, потенціалу людини забезпечує повноцінну соціальну реалізацію особистості, що прискорює культурно-економічний прогрес у країні, підвищення рівня життя її громадян. А це також багато в чому залежить не тільки від отриманих знань, умінь і навичок, а й від додаткових якостей, які більше відповідають розумінню сучасних цілей освіти. Сьогодні, як ніколи, гостро постає перед вищою освітою завдання переосмислити свою роль у підготовці фахівців нової генерації. Одним зі шляхів вирішення цього завдання є креативна освіта, яка передбачає творчість суб'єктів та їхню особисту участь в активних дослідженнях, якими досягається здобуття нових знань. Існує багато понять і визначень креативності, але всі вони пов'язані з обдарованістю і творчими здібностями. У словниках даються різні трактування цього поняття. Наприклад, у великому тлумачному психологічному словнику за редакцією Артура Ребера дається таке визначення: “креативність – це розумові процеси, які ведуть до рішень, ідей, осмислення, створення художніх форм, теорій або будь-яких продуктів, які є унікальними і новими” [4]. У короткому психологічному словнику за редакцією А. Петровського і М. Ярошевського надано наступне трактування цього поняття: “креативність – це рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що становить відносно стійку характеристику особистості” [5]

Розглянемо визначення окремих учених щодо компетенції і креативності у сфері освіти. І. Галяміна, наприклад, вважає, що “компетенція – це здатність і готовність застосовувати знання і уміння при розв'язанні професійних завдань в різноманітних галузях – як у конкретній галузі знань, так і в галузях, слабо прив'язаних до конкретних об'єктів, тобто це здатність і готовність проявляти гнучкість у мінливих умовах ринку праці” [3, с.7]. С. Бондар розглядає компетенцію як “здатність розв'язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів” [2, с.9]. Отже, загальним для переважної більшості означень компетенції є розуміння її як якості особистості, потенційної здатності особи справлятися з різноманітними завданнями. Таким чином, компетенція – це наперед задана вимога щодо знань та досвіду діяльності у певній сфері. Та найбільш значенню компетенції, яке ми плануємо подалі розглядати в сполученні з терміном креативність, відповідає визначення А. Хуторського, який розглядає компетенцію як “сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності щодо них” [8].

Творчий потенціал особистості реалізується через креативні здібності – винахідливість, схильність до відкриттів, специфічна енергетика, пізнавальні спроможності. О.М. Матюшкін визначив складові, що особливо яскраво проявляються у навчальному процесі: “динамічність психічних процесів; прагнення до створення нового; схильність до пошуку і рішення проблем; швидкість засвоєння нової інформації; вироблення алгоритму дій для рішення нових завдань; вплив емоцій та почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір, визначення пріоритетів; наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, системність у роботі, сміливість у прийнятті рішень; вміння комбінувати, знаходити аналогії; раціональне використання часу та засобів; інтуїтивізм (здатність до надшвидких оцінок, рішень і прогнозів); швидке оволодіння навичками, прийомами; здатність до створення нових, оригінальних стратегій вирішення проблем” [1, с. 2-3]. Але, зауважимо, що у сучасній літературі немає однозначної думки щодо виділення показників креативності. Дослідники визнають, що креативність є ключовим фактором досягнення успіху в різних сферах діяльності. Завдання ще більше ускладнюється тим, що визначення цього явища залежить від мовного контексту. Спираючись на думку більшості дослідників, виділимо три основні показники, які притаманні креативності у будь-якому контексті: швидкість, оригінальність і гнучкість мислення. Швидкість можна охарактеризувати як кількість ідей, що виникли за певний проміжок часу. Оригінальність – як здатність продукувати ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих. Гнучкість мислення можна визначити як здатність розробляти різноманітні ідеї, використовувати нестандартні стратегії вирішення проблем. Дослідники П. Торренс та Дж. Гілфорд до основних показників креативності відносять розробленість ідей та точність.

Беручи до уваги вищезазначені положення, вважаємо за необхідне підкреслити важливу роль у соціалізації особистості саморозвитку креативної людини, яка володіє особистим суверенітетом. Така людина здатна безперервно самовизначатися не тільки і не стільки в цілях вузько професійної діяльності, але і в загальнолюдських

цінностях. Мало вже бути просто творчою особистістю, потрібно розвивати у собі креативність та компетенцію. Освіта не може ототожнюватися лише з отриманням знань, адже зараз застарівання інформації відбувається дуже швидко. Знання на сучасному етапі виступають лише потенціалом, який повинен мати майбутній фахівець. А головним є результативність діяльності спеціаліста в конкретних умовах, тому одним з напрямів модернізації освіти є запровадження креативної компетенції в навчання. Вектором формування цієї якості є формування у майбутніх педагогів готовності ефективно зорганізувати внутрішні (уміння, знання, цінності, психологічні особливості тощо) і зовнішні (людські, інформаційні, матеріальні тощо) ресурси для досягнення поставленої мети.

Висновки. На даному етапі розвитку суспільства якість освіти є не лише сумою знань, засвоєних людиною. Однією з основних постає проблема організації навчальної діяльності, адекватної сучасним вимогам. Сьогодні, коли знання швидко оновлюються, навчальний процес слід спрямувати не тільки на засвоєння базових знань, але й на набуття умінь та навичок самостійно засвоювати нові знання й інформацію протягом усього життя, та ефективно використовувати їх на практиці; умінь сприймати зміни, які стають невід'ємною рисою життя людини, готовність вчасно відмовитись від старого досвіду. Новій економіці потрібні не лише робочі ресурси загалом і навіть не просто кваліфіковані робочі руки, а перш за все спеціалісти-інтелектуали, здатні створювати інновації у будь-яких сферах. Тобто сучасний професіонал повинен володіти не тільки теоретичними знаннями, а й має бути орієнтованим у сучасних ринкових відносинах і навичках практичної діяльності на реальному підприємстві. Підготувати таких професіоналів можливо лише за умови використання інноваційних технологій освіти. Інноваційні механізми, що сприяють розвитку освіти, охоплюють створення творчого інтелектуального середовища, достатній рівень матеріально-технічної бази, готовність педагогічних кадрів до нововведень. Навчання у ВНЗ своєрідний технологічний процес розвитку творчого мислення, формування активної, ініціативної особистості, яка здатна, спираючись на фундаментальні наукові знання, глибоко аналізувати та приймати обґрунтовані рішення у процесі виконання своїх професійних обов'язків. Нині як в Україні, так і за її межами йде інтенсивний пошук таких методів, засобів і форм організації процесу навчання, що дозволяли б стимулювати пізнавальну активність і самостійність майбутніх фахівців, їх творчий потенціал.

1. Бабій М.Ф. Розвиток креативності як умова ефективності навчання // Обдарована дитина. – 2011. – №7. – С.2-3.
2. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів // Біологія і хімія в школі. – 2003. – №2. – С.8-9.
3. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду // Вища освіта України. – 2008. – №3. – С. 23 – 28.
4. Краткий психологический словарь /Под общей ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://psylink.ru/slovar_k
5. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М. : Рус. яз., 1990. – 917 с.

ПРОФЕСІЙНА КРЕАТИВНІСТЬ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

ВОНС Н.

Copyright © 2013

Постановка наукової проблеми та її значення. На сьогоднішній день, у зв'язку зі швидкими темпами розвитку науки і техніки, постійними змінами, які відбуваються у світі, людині доводиться вміти швидко пристосовуватись, самовдосконалюватись і розвиватись, щоб бути затребуваною у суспільстві. Тому перед нами постає завдання переосмислити значення професійної креативності як інтегральної умови формування особистості фахівця нової генерації. Адже саме креативність дозволяє людині не боятися нового, швидко звикати до умов і вимог, що змінюються. Вона створює сприятливі передумови для розвитку особистості в цілому, сприяє її саморозкриттю, самореалізації, самодостатності й толерантності. Можливими шляхами вирішення цього завдання є креативна освіта і креативна професійна підготовка молодих кадрів. З огляду на це, зростає відповідальність інститутів освіти за виховання креативної, творчої особистості майбутнього фахівця, здатного бути висококваліфікованим, конкурентоспроможним, діяльним, активним у соціальному та професійному житті [1]. Отже, формування професійної креативності фахівця є необхідною умовою його гармонійного і всебічного розвитку. Тому актуальність досліджуваної проблеми полягає у створенні усіх необхідних умов для належної підготовки творчих професійних кадрів.

Аналіз наукових досліджень із цієї проблеми. Вивченням креативності особистості займалися такі науковці, як В. Андреев, Л. Алексеева, Л. Анциферова, Г. Балл, Д. Богоявленська, В. Бондаровська, Н. Ветлугіна, Ч. Гаджиев, М. Гнатко, Р. Грановська, Л. Гурова, М. Данилов, В. Єлисеєв, О. Леонтьєв, В. Мазолін, О. Матюшкін, В. Моляко, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, О. Тихомиров, О. Шейн, Е. Яковлева. В. Серед зарубіжних дослідників цим питанням займалися Дж. Гілфорд, Е.П. Торренс, Де Боно, М. Рорбах А. Ротенберг, Р. Мей, А. Маслоу, К. Роджерс, Н. Роджерс, Ф.Дж. Рашгон, А. Танненбаум, Р. Стернберг, К. Хеллер та ін. А от такі науковці, як Ю. Азаров, Ю. Бабанський, В. Кан-Калик, Н. Кичук, Н. Кузьміна, В. Лісовська, Л. Лузіна, Н. Мойсеюк, В. Сластьонін, С. Сисоєва, Г. Тарасенко, Н. Тверезовська досліджували становлення креативності особистості педагога.